

san és titokzatosan jelen lesz a kenyér és a bor színe alatt. Másrészt az áldozati jelleg pedig abból adódik, hogy Krisztus ugyanezen két szín alatt áldozta fel testét és véréát az emberiség megváltásáért és üdvösségéért.

Az Oltáriszentség iránti hódolatot és szeretetet a gyakori szentáldozásokon kívül elsősorban az eucharisztikus világkongresszusok mozdítják elő. Az első világkongresszust 1881-ben Lille-ben rendezték. Ezek fényesen demonstrálták a katolikus egyház egységét, hitét az Oltáriszentségben. Magyarországon Szent István király halálának 900. évében, 1938-ban (máj. 26–29-ig) Budapestén tartotta meg a világegyház a nevezetes 34. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusát, ahol *Eugenio Pacelli* bíboros volt a pápai követ, akit utána *XII. Pius*ként választottak pápává (1939–1958). Feladatát abban jelölte meg, hogy a *Vinculum Caritatis*, a Szeretet Köteléke, az Oltáriszentség: Krisztus békéjében és szeretetében egyesítsen minden embert és nemzetet. A kongresszus indulója a máig közismert templomi ének: „Győzelemről énekeljen / napkelet és napnyugat, / Millió szív összecsendjen, / Magasztalja az Urat! / Krisztus újra földreszállott, / Vándorlásunk társa lett, ...” Az akkori áldozó csütörtök estéjén megrendezett, rakéták szín- és tűzpompájától kísért Oltáriszentség-i, hajós körmenet a Dunán felülmúlt minden addigi katolikus megmozdulást.

Miként Budapestén, a Hősök terén, a világkongresszus nyitóünnepélyén a főváros minden katolikus templomában megszólaltak a harangok, legutóbb, 1997-ben, a lengyelországi *Wroclaw*-ban sorra került 46. Eucharisztikus Világkongresszus helyszínén is harangszó hívta a zarándok tömegeket. De kisugárzott a rendezvény *Czestochowába*, a *Jasna Gora* kolostortemplomba és más lengyel Mária-kegyhelyekre, *Wadowicébe*, *II. János Pál* pápa szülőházába és *Krakkóba*, ahonnan a Szentatya Rómába került, Szent Péter utódjának. Hívei itt is személyesen köszöntötték a világese-ményre hazalátogató pápát is.

A katolikusok három év készüléssel várták a NAGY JUBILEUM beköszöntét. A Szentév nem is fukarkodik eseményekben. Kisebb-nagyobb közösségek, egyházközségek, egyházmegyék, a magyar katolikus egyház ünnepelek. A 2000. év nagybőjtje első vasárnapján a római Szent Péter bazilikában a pápai mise során a Szentatya az egész katolikus egyház nevében *bocsánatot kér Istentől az egyház gyermekei múltbéli és jelen vétkeiért!* Ez a tény és a Szentatya Szentévi jelmondata: „*Tárjátok ki a kapukat Krisztus előtt.*” mindnyájunkat elgondolkoztat. Meg kell keresnünk azt, amely mindnyájunkat összeköt.

A 2000 nemcsak évezred szám és évezred váltó év – még a különböző időszámítások ellenére is – hanem NAGY KÖZELEDÉS, FIGYELÉS A MÁSIKRA, A TESTVÉRI EGYÜTT-JÁRÁS, A KÖZÖS ÖSVÉNY ÉVE is.

DR. DOMONKOS JÁNOS
Fővárosi Iskolaszaktanatórium
Budapest

Herény régi emlékei egy kiállítás tükrében

Szombathely herényi városrésze (e sorok írójának szűkebb pátéria) hihetetlen gazdagságú. Együtt még soha, sehol be nem mutatott emlékeit a közelmúltban a helyi kultúrházban Szekér Tamás szervezésében rendezett helytörténeti tárlaton bocsátották a nagyközönség rendelkezésére.

A kiállítás remekbeszabott tárlói máris megteremtették alapjait egy állandó helytörténeti gyűjteménynek, „*Heimatmúzeumnak*”. A kis Vas megyei falu 1950-ben olvadt össze Szombathellyel. A Herényi Kulturális és Sportegyesületet csak 1994-ben alapították a városrész lokálpatriótái. 1996-tól pedig működtetik a herényi – sorvadásra ítélt – kultúrházat, melyet ők mentettek meg. Miként az egye-

sület vezetője megemlíti: „Próbálunk életet lehelni falai közé”. Ötletük nem várt fogadtatásra talált mind a városrészen lakók körében, mind a levéltárban. A Herényben élők kedvet kaptak hozzá: kedves családi emlékeiket, régi féltett értékeiket is odaadták. Akarták, hogy múltjukat – az emlékek bűvöletében – méltóképpen viszontláthassák a kultúrház egyetlen termében. Előkerültek a régi fotók és sok-sok tárgyi emlék a helyben élő és a Herényből elszármazott emberektől. Az intézmények és a vállalkozók is jó szívvvel szponzorálták az életre való ötletet. „Csak a múlt megbecsülésén épülhet fel a jelen” – idézik Széchenyi Istvánt. A ma még se nem teljesen város, de már nem is falu – Herény – keresni kezdti önmagát. Kutatja múltját, gyökereit, büszke leszármazottaira és önmagára. Keresnek korábban élt és mai híres embereket, kiknek szülőföldje Herény volt. A tárlat megindító és megható volt. Az emlékezés könyvrásra is ösztönözheti a hozzáértő tollforgatókat.

A kiállításmegnyitó ünnepség a kultúrházzal szembeni Béke téren (hajdani Erzsébet tér) a magyar katonai hősi emlékműnél kezdődött, nemzeti színű koszorú elhelyezéssel és gyertyagyújtással. Dr. Prugberger Emil, Szombathely alpolgármestere beszédében emlékeztetett rá, milyen ősi település bűvik meg itt a Gyöngyös partján, hisz római emlékeket is találtak a közelében.

Maga az emlékmű formájában, felépítésében, anyagában különleges. A község lakói Hudetz József szombathelyi kőfaragómestert bízták meg elkészítésével, aki a környéken lévő, a rómaiak által épített Marcus Homerus kastélyból fennmaradt gránitoszlopokat is felhasználta! Így valójában szimbolikus sírhalom, sírdomb képződött, amire az emlékmű épült. Az emlékműre a következő szöveget vésették, üzenetként az utókor számára: „A világháborúban elesett herényi hősök emlékére a hadirokkantak buzgóságából az elesettek hozzátartozói és Herény közönsége által emeltetett 1921”. Zsúfolásig telt a herényi Kultúrház ezen a kiállításmegnyitón, amelyet Herényi Károly az MDF országgyűlési képviselője, valamint Herényi István tudós-történész társaságában tartott meg.

A falakra rakott tárlókban végigkísérhető Herény története 1263-tól, amikor az első írásos emlék alapján Herin néven emlegették, egészen az 1900-as évek elejéig. Nyugat-Magyarországon a Herény nemzetség tagjai ugyanúgy határórvédő szerepet töltek be, mint az őrségiek. De hasonló határőrizeti szerepük volt a Sopron környéki, a Pozsony melletti és a Gömör környéki Herényieknek is. 24 ága van a Herény nemzetségnek: a régi, történelmi Magyarországon nyomon követhetők.

Szembetűnő látványosság a római pénzek másolata 1992-ből, vagyis aranykincs Savariában: római-kori pénzlelt Herényből, Szombathely határából. Első századi római aranyérmék kerültek napvilágra. Tudományos jelentősége, hogy ez az egyetlen eddig ismert korai aranyérmek egész Pannóniában.

Az írásos anyagokból, az elsárgult régi képekből, dokumentumokból kiderül, milyen virágzó életet élt egykor Herény. Saját római katolikus temploma, elemi iskolája, négy kastélya, két malma s két kocsmája is volt. Közülük az egyik – éppen apai nagyapámé – fényképe is látható felirattal: Domonkos János (1874–1936) herényi fűszerüzlete és kocsmája 1930-körül. – Vendéglőjét és üzletét 1911-ben alapította Herényben. A Szombathelyi Iparoskörnek, a vendéglősök szakosztályának és a helybeli Gazda Körnek volt tagja. Ezen a tablón látható még – nagyapám – Domonkos János herényi vendéglőjének eredeti leltára 1919-ből. Ezt a vendéglői leltárt édesapám – Domonkos János (1902–1942) – írta kézírással: Herény, 1919. április 7-én.

Herényi Gothard Jenő (1857–1909), csillagász, a község világhírnévre szert tett szülőtte. Iskoláit Szombathelyen, majd felsőbb tanulmányait a bécsi műegyetemen végezte. A szülői ház hatása mellett Kunc Adolf (aki 1863-tól a szombathelyi premontrei rendi főgimnázium matematika-fizika tanára, 1875-től 84-ig igazgatója volt) – nemcsak mint pedagógus, hanem mint kísérletező fizikus – meghatározó szerepet játszott abban, hogy diákja, Gothard Jenő a magyar természettudományos és műszaki haladás szolgálatát választotta élethivatásul. Gothard a nála mintegy 15 évvel idősebb, már világhírű csillagásznak, az Ógyallai Konkoly Thege Miklósnak (1842–1916) hatására csillagászati obszervatóriumot rendezett be a Szombathely melletti Herényben lévő birtokán. Az egykupolás főépület tervét Hauszmann Alajos műegyetemi tanár készítette, a berendezéseket és a dobalakú kupolát maga a fiatal polihisztor földbirtokos Gothard Jenő tervezte. A szombathelyi premontrei gimnáz-

ziumot és a herényi laboratóriumot Kunc és Gothard által létesített állandó telefonvonal kötötte össze. Gothard élete végéig Kunc Adolfot tekintette mesterének.

Gothard Jenő kimagasló érdemeket szerzett az észlelési módszerek és eszközök fejlesztésében, de értékes, világszínvonalú eredményeivel nagy mértékben hozzájárult az asztrofizika egyetemes fejlődéstörténetéhez is. Testvérei, Sándor és István szintén szakmájuk kiváló művelői voltak. Sándor mezőgazdász, István orvos és festőművész (ő festette a herényi templom főoltárképét). A Gothard testvérek tevékenysége nagyban hozzájárult a korabeli Nyugat-Dunántúl iparának, mezőgazdaságának és közlekedésének rohamos fejlődéséhez.

A neves családok közül Széll Kálmán miniszterelnök, Sággy István arborétumalapító született Herényben. A herényi „arcképcsarnok” még kiegészülhetne olyan nevekkal, mint Bárdosi János néprajzkutató, Mészáros József festőművész, Faller László és Benkő Katalin (Benkő Mihály tanító leánya) ugyancsak festőművészek, ifj. Garamvölgyi (Grábner) Pál 56-ban halt hősi halált, de dr. Széll Kálmán országos hírű, herényi orvosprofesszor portréjával is.

A kiállítás jól szemlélteti, milyen sokféle szervezetben – egyletek, gazdakörök, iparoskörök, sportegyesületek – találtak közösséget, elfoglaltságot a herényiek. Az egyetlen osztatlan iskolában másfél száz gyerek koptatta az iskola padjait.

Kurióznak tekinthetőek egy tárlóban: Bazsó János 1910–13 között, a katonaideje alatt vezetett versbe szedett naplója; Pekker Sándor munkakönyve; Szigeti Babi emlékkönyve Faller László rajzaival; a herényi iskola 1923-as előmeneteli és mulasztási naplója; aztán a herényi kultúrház felavatása, mely 1932. októberében gróf Mikes János megyéspüspök tábori miséjével kezdődött (érdekes, hogy az első szombathelyi püspök 1780. évi kánoni vizitációjától kezdve többször megfordultak a püspök atyák Herényben). Az elsőáldozók köztük e sorok papírja vetője is (1939. máj. 18-án csoport-felvételen láthatók a templom előtt Sarlay Géza plébános atyával és Garamvölgyi (Grábner) Pál tanító úrral; majd egy másik képen ezen elsőáldozók agapéja, megvendégelése a kultúrházban.

Herényben többször pusztított tűzvész: 1905-ben, 1922-ben és 1940-ben. Igen, az 1940-es esztendő egy péntek éjszakáján arra riadtunk fel, hogy ég Herény. A riadóztatott tűzoltók és a lakosság is a mentésen fáradozott. Egy lakóház, több szalmatetős pajta, istálló leégett, de sok háziállat is elpusztult a herényi tűzben. A cseréptetős házakat elkerülték a lángok. A környékbeli tűzoltóság és a katonaság érdeme, hogy nem lett sokkal nagyobb a tűzkár. A tárlókban vannak fotók erről a katasztrófáról, a tűzvész okozta károkról, a pusztítás nyomairól is.

Megbecsülésre méltó a Herényi Kulturális és Sportegyesület kitűnő kezdeményezése. Herény történetét – a megyei levéltárral karöltve – közösen próbálták feltárni, bemutatni a közönségnek. Máris értékes és sokszínű tényanyagot mutattak be, magas színvonalon. Sikertelt felkelteni az érdeklődést Herény régi és mai története iránt. Érdemes ezt másutt is követni.

Kiadja a Módszertani Közlemények Baráti Társasága

A kiadásért felel: Dr. Siposné Dr. Kedves Éva

Kiadóhivatal: 6725 Szeged, Hattyas sor 10. Telefon: 62 544-000/6346

Szerkesztőség: 6725 Szeged, Hattyas sor 10.

Évente 5 alkalommal jelenik meg. Évi előfizetési díja: 800 Ft.

A címlapot tervezte: Fischer Ernő

Megjelent: 2500 példányban

CORRECT Kft. Szeged

Felelős vezető: Duba Tamás ügyvezető

ISSN 1219-0608